

Силабус
навчальної дисципліни
«Основи патопсихології і психотерапії»
2023-2024 навчальний рік

Освітньо-професійна програма: Дошкільна освіта.
Спеціальність: 012 Дошкільна освіта
Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка
Рівень вищої освіти: II (магістерський) рівень

Викладач (і)	СИЗКО Ганна
Посилання на сайт	http://www.bdpu.org/
Контактний тел.	+38 (096) 6276600
Е-mail викладача:	sizko71108@gmail.com
Графік консультацій	середа: 16.00 п'ятниця: 13.00

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
3/90	14	12	64	екзамен

Семестр: 1.

Мова навчання: українська, англійська

Ключові слова: патопсихологія, особи з особливими потребами, психотерапія.

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи патопсихології та психотерапії» є розкриття понять патопсихології, закономірності психічної діяльності людини в нормі та патології.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи патопсихології та психотерапії» є:

- вивчення закономірностей психічної діяльності та якостей особистості, із психічними розладами;
- вивчення порушень особистості індивіда, сприйняття, пам'яті, мислення, розумової здатності тощо;
- оволодіння методами та технологіями патопсихологічного дослідження порушень пізнавальних процесів, якостей та станів;
- проведення та аналіз патопсихологічних та нейропсихологічних досліджень;
- вивчення психологічних основ психотерапії.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми:

№	Компетентності	Компетенції	Результати навчання
1.	Загальні	Рефлексивна. Здатність ефективно та адекватно здійснювати рефлексивні процеси.	<i>Знати</i> теоретичні питання про психічні порушення; методи діагностики психічних та особистісних відхилень. <i>Вміти</i> бути здатним до рефлексії, мати навички оцінювання проблемних та конфліктних ситуацій у професійній діяльності та обдуманого вибору шляхів їх вирішення.

2.	Фахові	Психологічна компетентність. Здатність до застосування сучасних відомостей про особливості розвитку дитини в освітньому, корекційно-реабілітаційному процесі на основі знань та умінь про вікові, індивідуальні особливості та соціально-психологічні механізми онто- та дизонтогенезу.	<i>Знати</i> патопсихологічну симптоматику; основні концепції психосоматичних співвідношень. <i>Вміти</i> здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, планувати та реалізовувати корекційно-розвиткову роботу з ними на основі диференційованого та індивідуального підходу; оцінювати отримані результати.
		Медико-біологічна компетентність. Здатність до застосування медико-біологічних знань і практичних умінь; оцінки структури дефекту; потенційних можливостей розвитку особистості, клініко-фізіологічних особливостей та закономірностей фізичного і психічного розвитку дітей при різних психофізичних порушеннях, зокрема, порушеннях мовленнєвого розвитку.	<i>Знати</i> психологічні основи психотерапії. <i>Вміти</i> забезпечувати охорону життя і здоров'я дітей у корекційно-розвитковому процесі.

Зміст курсу:

Змістовий модуль 1. Патопсихологія як наука. Прояви психічної норми та патології.

Тема 1. Предмет, завдання, методи патопсихології.

Визначення поняття “патопсихологія” та “психопатологія”. Предмет і завдання патопсихології. Місце патопсихології в системі наук. Визначення психічної патології. Загальне уявлення про найбільш поширені психічні захворювання.. Основні напрямки у вивченні психічних патології (моделі).

Тенденції у лікуванні психічних порушень. Система закладів, які здійснюють допомогу психічно хворим людям. Методи дослідження порушень психічної діяльності людини. Внесок вітчизняних вчених у розвиток патопсихології. Психопатологія і мистецтво.

Тема 2. Психологічна та патопсихологічна характеристика пізнавальних психічних процесів.

Патопсихологічна характеристика порушень: уваги, пам'яті, сприйняття, мислення, інтелекту, емоцій, індивідуально-психологічних особливостей. Особливості порушення уваги, сприйняття, пам'яті, мислення, емоцій, волі та мотивації, свідомості та самосвідомості при шизофренії. Особливості мислення, волі та мотивації, емоцій при епілептичних психічних розладах. Особливості порушення уваги, сприйняття, пам'яті, мислення при органічних психічних розладах.

Змістовий модуль 2. Розлади афективної сфери особистості.

Тема 3. Тривожні розлади та фобії.

Характеристика тривожності як психічної дисфункції. Види тривожних розладів (генералізований тривожний розлад, панічний, obsесивно-компульсивний розлади). Фобії: види, причини виникнення, методи лікування. Соціофобії, причини виникнення та методи лікування. Стресові розлади. Причини виникнення та методи лікування тривожних розладів. Як допомогти людям, що пережили катастрофу. Фобії як навчена поведінка. Дитячі фобії.

Тема 4. Розлади настрою.

Загальна характеристика розладів настрою. Монополярна депресія. Поняття, симптоми. Фактори, які стимулюють депресію. Причини виникнення. Методи лікування. Маніакально-депресивний психоз. Поняття, критерії. Причини виникнення. Методи лікування. Феномен самогубства: поняття, типи. Теорії виникнення самогубства. Профілактика та терапія суїциду. Когнітивна теорія Бека. Теорії депресії на основі феномену безпомічності та безнадії. Самовбивства у різних вікових групах. Профілактика суїциду.

Змістовий модуль 3. Межеві розлади особистості: неврози та психопатії

Тема 5. Неврози.

Загальна характеристика неврозів. Клінічні форми неврозів.

Внутрішньоособистісний конфлікт при неврозах. Психологічна характеристика неврозу. Невроз як психогенне, функціональне, конфліктогенне захворювання. Стадії розвитку невротичного захворювання (невротична реакція; гострий невроз; затяжний невроз; невротичний розвиток). Конфлікти при неврозі: первинний конфлікт, внутрішній конфлікт, зовнішні конфлікти. Основні види неврозу й внутрішні конфлікти (істерія; невроз нав'язливих станів; неврастенія). Основні невротичні симптоми й синдроми. Невротичні синдроми:

астенічний синдром, іпохондричний синдром, фобічний синдром, депресивний синдром, obsесивний синдром, синдром невротичної деперсоналізації, істеричний синдром.

Тема 6. Психопатії.

Визначення, суть і етіологія психопатії. Клінічні форми психопатій. Психопатії: конституціональні, органічні й крайові. Види психопатій: збудливий (експлозивний) тип; епілептоїдний тип; нестійкий тип; істеричний тип; астенічний тип; психастенічний (тривожно-недовірливий) тип; шизоїдний тип; гіпертимний тип. Розрізнення психопатій і патологічного формування особистості. Етіологія психогенного патологічного формування особистості. Розрізнення невропатій і психопатій. Розрізнення неврозів і психопатій. Акцентуації характеру. Критерії П.Б. Ганнушкіна, О.В. Кербікова для диференціальної діагностики психопатій і акцентуацій: тотальність прояву рис характеру; стабільність рис характеру; соціальна дезадаптація.

Змістовий модуль 4. Розлади особистості та шизофренія

Тема 7. Шизофренія.

Проблема систематики та діагностики шизофренії. Поняття, критерії шизофренії. Теорії виникнення шизофренії. Форми шизофренії. Динаміка шизофренії. Резонерство, сковзання. Позитивні та негативні симптоми. Методи психологічного супроводу. Підходи до визначення проблеми виникнення шизофренії. Ефективність терапії середовищем та жетонна система у лікуванні шизофренії.

Тема 8. Розлади особистості.

Класифікація специфічних розладів особистості. Параноїдальний розлад. Шизоїдний розлад. Шизотипичний розлад. Емоційно нестійкий розлад, особливості афективної сфери. Істеричний розлад, демонстративність, вразливість. Ананкастичний розлад, утворення нав'язливих ідей та станів. Тривожний розлад. Залежний розлад. . Історичний розвиток уявлень про розлади зрілої особистості. Розлади зрілої особистості та психічні захворювання.

Змістовий модуль 5. Експериментально-психологічні (пато- і нейропсихологічні) методи дослідження

Тема 9. Патопсихологічні методи дослідження.

Експериментально-психологічні методи дослідження. Патопсихологічні реєстр-синдроми: шизофренічний, афективно-ендогенний, олігофренічний, екзогенно-органічний, ендогенно-органічний, особистісно-аномальний, психогенно-психотичний, психогенно-невротичний. Патопсихологічна оцінка порушень: уваги, пам'яті, сприйняття, мислення, інтелекту, емоцій. Дослідження індивідуально-психологічних особливостей, спрямованих на оцінку якостей темпераменту, дослідження характерологічних особливостей,

дослідження особливостей особистості, Мінесотський багатопрофільний опитувальник особистості (ММРІ).

Тема 10. Нейропсихологічні методи дослідження.

Нейропсихологічне дослідження мовлення: спонтанне та діалогове мовлення, автоматизоване мовлення, монологічне мовлення, відображене мовлення, розуміння зверненого мовлення. Порушення мовлення. Синдроми порушень вищих коркових функцій: еферентна моторна афазія, динамічна афазія, аферентна моторна афазія, акустико-гностична сенсорна афазія, акустико-мнестична афазія, семантична афазія.

Нейропсихологічні методи дослідження праксису: нейропсихологічне дослідження порушень письма, нейропсихологічне дослідження порушень читання, нейропсихологічне дослідження порушень рахування, оцінка ідеаторного та ідеомоторного праксису, динамічного праксису. Порушення цілеспрямованої дії (праксису): акінетична апраксія, амнестична апраксія, ідеаторна апраксія, конструктивна апраксія, просторова апраксія.

Нейропсихологічні методи дослідження гнозису: сприйняття шуму, ритмів, мелодій: слухова агнозія, сенсорна амузія. Нейропсихологічне дослідження порушень схеми тіла (соматогнозія, аутосоматогнозія), орієнтування в просторі, стереогнозису (астереогнозис, тактильна предметна агнозія, тактильна агнозія текстури об'єкту), зорового гнозису (предметна агнозія, прозопагнозія, кольорова агнозія, симультанна агнозія).

Змістовий модуль 6. Психологічна допомога при порушеннях.

Тема 11. Основи психотерапії.

Загальна характеристика видів психологічної допомоги: психологічне консультування (визначення, мета, завдання), психокорекція (визначення, мета, завдання), психотерапія (визначення, мета, завдання). Ознаки різних видів психологічної допомоги. Різниця між поняттями «психотерапія» та «психокорекція». Фактори вибору психотерапевтичної методики. Особливості психотерапії. Різновиди психотерапії: сугестивні (гіпноз та ін. форми навіювання), психоаналітичні (психодинамічні), поведінкові, феноменологічно-гуманістичні (гештальт-терапія).

Тема 12. Система психотерапевтичних напрямів і шкіл.

Психокорекція. Особливості психокорекції. Різновиди психокорекції: аутотренінг, поведінкова (бихевіоральна) терапія, нейролінгвістичне програмування, психодрама, трансактний аналіз (E.Berg). Діагностичний процес у структурі психологічного консультування. Методи психологічного консультування: раціональна психотерапія (P.Dubois), логотерапія (V.Frankl), психологія самореалізації (Maslow), позитивна психотерапія (N.Peseschkian), когнітивна терапія (A.Beck), раціонально-емотивна психотерапія (A.Ellis), психотерапія «здоровим глуздом». Специфічні риси психокорекційного процесу. Засоби психічного впливу на людину: вплив, маніпулювання,

керування, формування.

Методи навчання:

Освітній процес відбувається за змішаним навчанням та (або) з використанням технологій дистанційного навчання на базі освітніх дистанційних платформ та сервісів, для яких можна використовувати Moodle, Zoom, програму для віддаленого управління комп'ютером Team Viewer або будь-які додатки від Google.

Методи навчання:

словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда, навчальна конференція, дискусія;

наочні: ілюстрування, демонстрування, відеометод;

практичні: вправи, практичні роботи, дослідні роботи;

Методи стимулювання навчальної діяльності:

метод пізнавальних ігор – моделювання життєвих ситуацій, що викликають інтерес до навчальних предметів, метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу – використання притч, метод створення ситуації новизни навчального матеріалу, метод опори на життєвий досвід здобувачів, створення ситуації успіху в навчанні, стимулювання відповідальності й обов'язку, заохочення й осудження в навчанні;

Активні й інтерактивні методи:

Скрайбінг-презентації, «Plus-minus-interesting» («Плюс-мінус-цікаво») – проведення аналізу певної проблемної ситуації за допомогою таблиці, сторітелінг, рольові ігри, ділові ігри («Компетентність», «НІЛ», «Тендер»), робота в малих групах, круглий стіл, тренінги;

Методи контролю і самоконтролю у навчанні:

метод усного контролю: основне запитання, додаткові, допоміжні; запитання у вигляді проблеми; індивідуальне, фронтальне опитування і комбіноване; метод письмового контролю; метод тестового контролю; самооцінювання.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

Основними видами навчальних аудиторних занять, під час яких здобувачі вищої освіти отримують необхідні знання, є лекції, семінарські та практичні заняття, консультації.

Упродовж викладання лекційного матеріалу передбачено поєднання таких форм і методів навчання, як лекції – бесіди і лекції-візуалізації. Лекція – бесіда забезпечує безпосередній контакт викладача з аудиторією і дозволяє повернути увагу здобувачів вищої освіти до найбільш важливих питань теми лекції, визначити у процесі полілогу особливості сприйняття навчального матеріалу здобувачами вищої освіти, завдяки чому лектор може оперативного вносити корективи у викладання лекції. У свою чергу, здобувачі вищої освіти мають можливість обмірковувати поставлені запитання, робити самооцінку

рівня своєї підготовки, дійти самостійно до певних висновків і узагальнень. Лекція-візуалізація являє собою візуальну форму подачі лекційного матеріалу технічними засобами навчання або аудіо-відеотехніки (відео-лекція). Читання такої лекції зводиться до розгорнутого або короткого коментування візуальних матеріалів, що переглядають студенти.

Протягом проведення семінарських занять передбачено поєднання таких методів навчання, як проведення аналізу певної проблемної ситуації за допомогою таблиці, сторітелінг, рольові ігри, ділові ігри («Компетентність», «НІЛ», «Тендер»), робота в малих групах, круглий стіл, тренінги, дискусійні форми розгляду ситуацій, наукові семінари, реферативні читання, тестування.

В умовах воєнного стану передбачено проведення занять зі здобувачами І (бакалаврського) рівня вищої освіти на платформах ZOOM, MOODLE дистанційно.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:

1. Навчально-методичні матеріали з дисципліни «Основи патопсихології та психотерапії» розміщені на сайті університету, на сторінці кафедри, в Moodle.

2. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Основи патопсихології та психотерапії», розробник Сизко Г.І.

3. Презентації до навчальної дисципліни «Основи патопсихології та психотерапії», розробник Сизко Г.І.

Система оцінювання та вимоги:

Поточний контроль є обов'язковим заходом контролю здобувачів вищої освіти. Основним його завданням є оцінка рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи, повноти та якості засвоєння здобувачами навчального матеріалу за темами, змістовими модулями навчальної дисципліни та виконання індивідуальних завдань відповідно до робочої програми навчальної дисципліни. Поточний контроль здійснюється викладачами впродовж семестру. Кількість отриманих балів з кожного виду навчальних робіт за різними формами поточного контролю виставляється здобувачам вищої освіти у журнал академічної групи після кожного контрольного заходу.

Поточний контроль може проводитися у формі фіксованих виступів здобувачів при обговоренні теоретичних питань (з науковими повідомленнями, рефератами), письмового експрес-контролю, перевірки конспектів занять, розв'язання та моделювання професійно зорієнтованих ситуацій, підготовки творчих проєктів, а також у формі тестування. Нарахування рейтингових балів за формами поточного контролю здійснюється за такими *критеріями оцінювання* як: повнота та логічність знань, володіння понятійним апаратом, вміння аргументувати та робити власні висновки; враховується характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо); глибина знань, їх зв'язок з практикою, інтегрування з суміжними дисциплінами; вміння застосовувати теоретичні положення під час

розв'язання практичних задач, вміння планувати діяльність відповідно до програмових вимог, добирати ефективні методи та прийоми відповідно до поставлених завдань, творчо підходити до розв'язання професійно зорієнтованих ситуацій.

Формою підсумкового семестрового контролю є екзамен у обсязі навчального матеріалу, передбаченого робочою програмою навчальної дисципліни.

Мінімальний прохідний бал допущення до екзамену – 25.

Максимальна кількість балів, що нараховується за екзамен – 50 балів.

При цьому можливі **два варіанти його складання**:

1) *в усній формі за білетами* у кількості 30 варіантів. Кожний варіант білета включає по три питання: перше та друге – передбачають перевірку засвоєних теоретичних положень, що вимагає від здобувачів вищої освіти глибоких, міцних і усвідомлених знань; третє питання має практичну спрямованість і є перевіркою сформованості результатів навчання, слугує показником професійних умінь доцільного використання навчально-методичного матеріалу;

Критеріями оцінювання на екзамені є:

Бали	Критерії оцінювання
40 – 50	Відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Спостерігається глибоке володіння матеріалом, здобувач висловлює власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал. Практичне завдання виконане правильно, як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом.
15 – 39	Відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Здобувач виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки. Питання висвітлює повно, висвітлення їх завершене висновками, виявлене вміння аналізувати факти й події, а також виконувати навчальні завдання. У відповідях допущені несуттєві помилки, в усних відповідях – неточності, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення слухача до фактів.
1 – 14	Відповіді, в яких відтворюються основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; здобувач у цілому оволодів суттю питань з даної теми, виявляє знання матеріалу, навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Але дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні

	теоретичного матеріалу. У практичних завданнях припущені несуттєві помилки.

2) у письмовій формі: передбачено 25 тестових завдань закритого та відкритого типу різного ступеня складності, кожне з яких оцінюється 1 балом (макс 25 балів), а також індивідуальне завдання, що має практичну спрямованість й оцінюється максимально 25 балами.

Загальна кількість балів за вивчений курс для здобувачів освіти денної форми навчання обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю ($10 \cdot 5 = 50$), потім до отриманого показника додаються бали, набрані за теоретичну частину екзамену (усну або письмову) і виконане індивідуальне завдання (макс. 50 балів).

Загальна кількість балів за вивчений курс для здобувачів освіти заочної форми обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю ($2 \cdot 5 = 10$), потім до отриманого показника додаються бали за виконані самостійні роботи (макс. 40 балів) та бали, набрані за теоретичну частину екзамену (усну або письмову) і виконане індивідуальне завдання (макс. 50 балів).

За підсумками навчання здобувач вищої освіти може отримати 100 балів.

Відповідність підсумкових рейтингових оцінок у балах оцінкам за шкалою ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка шкалою ЄКТС для всіх видів підсумкового контролю
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

Поточний та семестровий контроль за умов змішаного навчання та (або) з використанням технологій дистанційного навчання може проводитися на базі освітніх дистанційних платформ та сервісів, для яких можна використовувати Moodle, Zoom, програму для віддаленого управління комп'ютером Team Viewer або будь-які додатки від Google.

**Список рекомендованих джерел
Базова**

1. Патопсихологія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / укладач І.А. Мартинюк. – Центр навчальної літератури, К. - 2019. – 208 с.
2. Патопсихологія. Понятійно-термінологічний словник. Г. Закалик, Ю. Терлецька Львівська політехніка . – 2016 . – 156 с.
3. Максимова Н.Ю., Мілютіна К.Л., Піскун В.М. Основи дитячої патопсихології. – К., 1996. – 464 с.
4. Сизко Г. Курс лекцій «Основи патопсихології та психотерапії». Бердянськ. 2022 р. електронне видання.

Допоміжна

1. Леонгард К. Акцентуированные личности. Киев, 1981, 392 с.
2. Сакс О. Чоловік, який сплутав дружину з капелюхом. К.: Наш Формат, 2018. 94 с.
3. Ganguly K., Bui N.N., Abrams G.M. Neurorehabilitation: motor recovery after stroke as an example. Annals of Neurology. 2013. №74 (3). P. 373-381.
4. McDowell F.H. Neurorehabilitation. Western Journal of Medicine. 1994. №161 (3). P. 323-327.
5. Krucoff Max O., Rahimpour Sh. Slutzky M.W., Edgerton V.R., Turner D.A. Enhancing Nervous System Recovery through Neurobiologics, Neural Interface Training, and Neurorehabilitation. Frontiers in Neuroscience. 2016. №10. P. 584-589.

. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ,
2. Сайт БДПУ: <http://www.bdpu.org/>.
3. Наукова періодика України, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN
4. Google scholar, URL: <https://scholar.google.com.ua/schhp?hl=uk>
5. <https://neuroneews.com.ua/ua/about#gsc.tab=0>
6. <https://uanp.org.ua/publications/>